

”Språket kan bli ett strålande vapen”

Nu har resultatet av den andra skrivartävlingen på SiS särskilda ungdomshem kommit ut i bokform. SiStone mötte författaren Birgitta Stenberg för ett samtal om den glädje orden ger, och om kraften i att berätta och skapa.

> Var inte rädd för vad någon ska tycka och tänka om vad du skriver, är författaren Birgitta Stenbergs råd till en ung människa som vill skriva. Och vänta inte med att skriva om det du upplever. Skriv direkt!

Vi sitter i vestibulen på Hotell Gothia i Göteborg och Birgitta Stenberg bläddrar intresserat i boken med förra årets bidrag från SiS skrivartävling. På avstånd hörs surret av röster från hallen intill, där årets bokmässan pågår för fullt. Birgitta Stenberg är här för att lansera sin senaste roman ”Alla vilda”, en efterlängtdad fortsättning på den självbiografiska svit som inleddes med ”Kärlek i Europa”. Här i Göteborg möts vi för ett samtal om glädjen i att författa, skrivandet som katarsis och varför det är så viktigt att skriva om sitt liv i jagform:

– Det handlar om uppdraget jag givit mig själv att beskriva hur det är att vara en sådan som jag i den här patriarkala världen och vad som händer i den under årens lopp. Och har man någon sorts talang på det här området, så tycker jag att man är skyldig att göra något av den.

Talangen och viljan att berätta har hittills resulterat i ett drygt tjugotal utgåvor: romaner, noveller, lyrik och barnböcker. Birgitta Stenberg debuterade som 24-åring med romanen ”Mikael och Poeten”, utan att ha publicerat en rad någon annanstans, men debuten var frukten av en mycket medveten strävan att bli författare. Dagböcker och arbetsböcker var

fullteknade. En opublicerad roman fanns på pränt.

Bilden av författaren präglades delvis av grevinnan Aline, som Birgitta var inboende hos som gymnasist. I den tjugusåriga våningen vid Humlegården satt Aline och skrev flickböcker, och Birgitta Stenberg berättar med mild självironi om arbetsrummet som gjorde henne salig; stora mörka bokhyllor, böcker överallt, ett

”Jag tror inte att en normal, stark, frisk och glad människa sätter sig och skriver. Den älskar och så sover den.

opraktiskt antikt skrivbord. Då hade hon redan skrivit under många år. Hon minns fortfarande den oerhörda känslan när hon erövrade orden.

– Det finns en saga av Zacharias Topelius om Sampo Lappelill som jag ville höra varje kväll. Mamma, daddan och hembiträdet turades om att läsa den för mig. När jag vid fyra års ålder kunde läsa själv upptäckte jag att de hade prickat för flera partier som de hoppat över! Det var en sådan lycka att själv kunna ta över, att

själv bestämma över vad jag skulle läsa. Den känslan sitter i än.

Lyckan över orden födde genast egna berättelser. Omgivningen var inte lika entusiastisk. Jag minns inte exakt vad jag skrev, berättar hon, men jag minns att det inte dög.

Hur kommer det sig att du fortsatte skriva trots motståndet, undrar jag, och påpekar att det krävs en stark tro på sin egen röst för att våga satsa på författarskapet som livsväg.

– Nja, inte bara det. Du vet, livet är så fantastiskt händelserikt att man vill bekräfta att det hänt. Man tänker att andra måste tycka att det är lika fantastiskt som jag tycker. Kommer man in i skrivandet, får man också ett extraliv bredvid ens eget som är väldigt rikt. Men ändå...

Hon funderar en kort stund:

– Jag tror inte att en normal, stark, frisk och glad människa sätter sig och skriver. Den älskar och så sover den.

Vi talar om skrivandet som katarsis. För att förklara vad som händer när en smärtsam upplevelse förvandlas till litteratur citerar hon vännen Märta Tikkanen, som just kommit ut med en bok, ”Två”, om sitt stundtals svåra äktenskap med Henrik Tikkanen. ”När man har skrivit en sak som har hänt, så blir den med tiden det skrivna.”

Det känslomässiga träsket finns där på pappret, men man behöver inte ligga i det.

Vänta inte till pensionen med att beskriva ditt spännande liv. Birgitta Stenbergs råd till en ung människa är att skriva om det man upplever just när det pågår. Och man ska inte vara rädd för vad någon annan ska tycka och tänka om det man skriver. Foto: Leif Gustafsson/Pressens Bild

Man kan släppa det och gå vidare. Det slutgiltiga avståndet skapas när manuset lämnas för tryck och blir en färdig bok. Då är det inte längre jag, förklarar hon, även om boken handlar om Birgitta och berättelsen är skriven i jagform.

Birgitta Stenbergs självbiografiska böcker har publicerats långt efter det att romanens händelser ägt rum, men handlingen utgår från anteckningar, dagböcker, brev och annat som nedtecknades under den aktuella tidsperioden. För att fånga det autentiska är det viktigt, betonar hon, att skriva om det man upplever just när det pågår. Hennes råd till en ung människa som vill skriva handlar om det. Men också om mod:

– Var inte rädd för vad någon annan ska tycka och tänka om vad du skriver. Även om du har någon i din omgivning som kan ha synpunkter på innehållet, som en mamma eller en pojkvän – skriv precis nu! Går det inte att publicera på grund av hänsyn till någon, är det ändå bättre att skriva direkt och sedan lägga undan det tills det finns möjlighet att visa det för omvärlden.

Att vänta till pensionen med att beskriva sitt spännande liv är således inget hon rekommenderar. Det blir inte samma sak när en sextiofemåring ska beskriva vad en tjuvåring känner. Spara allt, uppmanar

hon, och berättar hur hon ångrat att hon som femtonåring brände allt hon skrivit året innan.

– Om du har några barn, se till att de aldrig förstör något de har skrivit, säger hon med eftertryck. Det handlar inte bara om att kunna gå tillbaka och se hur man tänkte i en viss ålder, det handlar också om att världen runt omkring förändras.

Resonemanget gäller självklart inte endast de som siktar på att publicera sig offentligt. Behovet av att uttrycka sig är inte förbehållet nobelpriseliten precis, som Birgitta Stenberg påpekar. Hon exemplifierar med väninnan som går under namnet Lärkan i ”Rapport”, Stenbergs bok om tiden i knarkträsket.

– Lärkan har skrivit en fantastisk självbiografi och det har betytt mycket för henne även om boken inte håller litterärt för att ges ut.

Birgitta Stenberg tror absolut att skapande kan utgöra ett bra inslag i olika typer av behandling. Är det viktigt att just utsatta grupper uttrycker sig, till exempel ungdomarna inom SiS, undrar jag.

– Ja, men inte bara för att just *de* ska komma fram, utan för att de är så många som är tystade. Tänk bara på alla människor inom den katastrofala psykvården.

I Birgitta Stenbergs böcker finns ett patos för dem som vågar vara annorlunda

och bryta mot samhällets normer. Om det så handlar om en raggårbrud eller en poet. Inte sällan är det de intellektuella som blir mobbade, säger hon, men har man språket i sin makt kan det efterhand utvecklas till ett vapen eller användas som skydd och besvärjelse. Hon berättar om diktaren Paul Andersson, hennes mentor och vän.

– **I sin barndom placerades Paul** på Eolshäll, ett hem för vanartiga barn. När han kom dit var det någon som lärde honom en sång att sjunga när det blev strul. Så när de kom för att mobba honom – de märkte ju snart att han var väldigt annorlunda – så sjöng han en sång med vågad text: ”En gång jobba´ ja´ på sillsalteri...”

Birgitta Stenberg såg också en väldig drivkraft och stora rikedomar hos de människor som hon mötte under de år hon rörde sig i samhällets utkant, bland narkomaner och kriminella.

– Kan man tidigt vända denna kraft till ett skapande genom att ungdomarna på SiS-hemmen skriver är det bra. Erövrar de språket kan det bli ett strålande vapen när de blivit vuxna.

Jessica Rydén

www.stat-inst.se

Läs bidragen till skrivartävlingen eller beställ boken.